... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний — то Циганське Слово...
Лекса Мануш

Romani Yag

№3(22)
середа, 12 лютого 2003 року

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМАНІ ЯГ

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВІПЕ

Ціна договірна

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ!

Днями відсвяткував свій 65-річний ювілей класик ромської літератури, поет, перекладач, член Національної Спілки письменників України Міха (Михайло Григорович) Козимиренко.

Наснаги, творчих успіхів, здоров'я, шановний ювіляре!

Надалі збагачуйте духовну скарбницю ромського народу.

Редакційний колектив газети "Романі Яг", ваші читачі й шанувальники.

Циганська кістка

Мов коней, не міняю Бога,
Як кров циганську не міняв,
Бо ром не зраджував дороги,
Як і душі не продавав.

Своїх батьків не відцурався
І не ховаю - чий я є.

І падав я, і піднімався,
Але завжди казав своє.

Не гордовитий я, не злісний,
Щасливий - руки ще міцні.
В мене така циганська кістка,
Що не зламати її, ні.

Міха Козимиренко

СТО РЯДКІВ ЖУРНАЛІСТА - В НОМЕР!

ТЕ ЄКГ РОМ КЕРДАС ЧГОВРІПЕ, НАШТІК АНДА ЛЕСТЕ ДОШ ТЕ КЕРЕС САВОРЕ РОМЕНҐЕ

ЯКЩО ОДИН РОМ ВЧИНИВ ЗЛОЧИН, ТО ЗА НЬОГО НЕ ПОВИНЕН ВІДПОВІДАТИ ТАБІР

Я стою на тому місці, де ще недавно сталася трагедія.

Біров Мукачівського ромського табору через якихось десять хвилин, коли зайшла до його будинку, що за кілька десятків метрів від каналу, оповідав:

- У таборі близько 5 тисяч ромів. Четвертий рік минає, як мене обрали. Ми досі жили з українцями та іншими народами міста обласного підпорядкування в мирі, дружбі. А наразі сталося таке звірство: жінка-українка йшла зранку на роботу звичною дорогою, а її перестріли й... вбили... Негідник мав дружину і п'ятеро дітей. Товариство з коханкою Катькою до добра не довело. Всю ніч гуляли-випивали. Катька - особа спора на язичок, бойова... Не знаю, скільки має спливути літ, аби з табору змилася ця пляма...

Олександр Їжакович Балог (а з ним ведемо розмову) буквально днями вийшов із лікарні. Після кількох операцій. Правда, одразу після цього шокуючого факту, йому погіршало...

Бесідуємо в яскині (великій кімнаті), а з кухні раз по раз заглядають дві жінки - старша й молодша. Турбуються, аби прихід кореспондента і розпитування про убивць із ромського табору не поклали господаря знову на лікарняне ліжко.

- Обидва злочинці узяті під варту... Мене особисто викликали в міськвідділ міліції... Говорили зі мною дуже толерантно. Тепер у нас новий начальник. У мене були добрі ділові стосунки з попереднім (полковник Михайло Михайлович Туряниця переведений в обласне управління - Ю.З.)... Обидвоє зізналися в вчиненні злочину. Одначе справа ще вивчається. З табору теж декого з ромів продовжують запрошувати... Моя думка така: "Якщо один ром вчинив злочин, то за нього не повинен відповідати табір".

Всі з ким розмовляли, зокрема і старший пастор Церкви Живого Бога Михайло Балко, говорять, що такої історії в ромському таборі Мукачева ніколи не було. Ці два прізвища убивць запам'ятаються.

Юлія Зейкан

(Продовження теми на 7 стор.)

АНДО ФОВРО СМОЛЄНСЬКО КІДАС ПЕС О ФОРУМО

МІСЦЕ ЗУСТРІЧІ – СМОЛЕНСЬК

Днями у Смоленську (РФ) відбувся з'їзд представників 42 ромських організацій дев'яти країн Співдружності Незалежних Держав (СНД) та Балтії при тісній співпраці органів місцевого самоврядування.

З'їзд став завершальним підсумком багатомісячної підготовчої роботи ромських організацій України, Росії і Білорусії по створенню Асоціації ромів країн Балтії та СНД. Про високий рівень заходу свідчив той факт, що за його роботою слідкували Директор департаменту з проблем міграції Ради Європи Генрі Шіклуне, співробітник Секретаріату Ради Європи, ромка з Фінляндії Міранда Вуолосаранті, представник Міністерства іноземних справ у РФ Сергій Толкалін, представник фонду Сороса Юліус Росташ, представник Європейського Центру з Прав Ромів (ERRC) Мона Нікоара.

Як зазначила у своїй доповіді Н.Г.Деметер, доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту етнології і антропології Російської Академії наук, ведучий спеціаліст у галузі циганознавства, -- ідея створення Асоціації ромів країн Балтії та СНД вже давно назріла. Метою об'єднання є збереження національної культури, культурних зв'язків між ромами колишнього СРСР, аби через об'єднану мережу ромських неурядових організацій поліпшити правовий, культурний, освітній захист ромів.

Правозахисні організації засвідчують, як наголосила Мона Нікоара, що існують антиромські настрої на побутовому рівні, які створюють поживний грунт для грубих порушень основних прав ромів. Із розпадом СРСР, роми все частіше стають жертвами насилля, дискримінації. Прояви цього явища виражаються у формі грубих порушень прав людини, особливо з боку правоохоронних органів, напади на табори екстремістських угруповань. Дискримінація досягла найвищого рівня у доступі до освіти, житла, правосуддя.

(Продовження на 3 стор.)
(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

В наступному номері газети:

Роми країн Балтії та СНД об'єдналися

Зимовий вечір у ромському таборі

Гусениці танку лишили його життя

"Роми і ЗМІ" ("Круглий стіл" в "Романі Яг")

РОМ-ПРЕС

Що матимуть роми від Року Росії в Україні

Київ. Великим святковим концертом на сцені Палацу "Україна" у столиці розпочався Рік Росії в Україні. До нас приїхав Президент Росії - Володимир Путін, який допоміг Президенту Леоніду Кучмі стати головою в СНД.

На думку владних мужів, співпраця з росіянами може поліпшити зв'язки з регіонами та підприємствами Росії. Скажімо, губернатор Закарпаття Іван Різак переконаний, що 3,5 мільйона доларів, прямих російських інвестицій в Закарпатті, вже мало. Їх буде значно більше. В планах - підписання нових угод в економіці. Від цього виграють усі.

За відмивання "брудних грошей" в Україні будуть давати до 15 років

Президент України Леонід Кучма підписав закон про зміни в Кримінально-процесуальні кодекси України, що установлює відповідальність за відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, повідомляє офіційний сайт Президента. Закон був прийнятий Верховною Радою України 16 січня.

Пожежа не оминула й ОДА

Ужгород. Головний пожежник області полковник внутрішньої служби Василь Скундзя разом із своїми підлеглими доклав чимало зусиль, аби пожежа з кабінету управління економічних зв'язків Закарпатської облдержадміністрації не перекинулася на весь четвертий поверх. Найімовірніша версія - пожежа виникла через коротке замикання у холодильнику, який стояв у приймальні. Реальна сума збитків - 4,5 тисячі гривень.

Пожежа трапилася напередодні Дня пожежника. Оце так!

Американський міністр оборони радить Саддаму Хусейну покинути країну

Міністр оборони США Дональд Рамсфельд радить Саддаму Хусейну та його найближчому оточенню покинути Ірак і виїхати за межі країни. В такий спосіб можна буде уникнути війни.

У доповіді перед Конгресом президент США Дж. Буш наголосив, що війна з Іраком є неминучою. Це призвело до падіння курсу американського долара стосовно інших валют, в т. ч. гривні. Подорожчали на світових ринках нафта і золото.

"Німецька хвиля" веде радіомовлення на ромській

Минув майже рік, як німецька радіостанція Deutsche Welle ("Німецька хвиля") розпочала радіомовлення мовою ромів. У зоні її покриття знаходяться Україна, Білорусь і південна Росія. Це практично єдина в Західній Європі станція, яка веде радіопередачу на "романі чгіб" справді на високому професійному рівні. А до цього було всього кілька аматорських спроб налагодити вихід у ефір по-ромськи.

З шостого січня минулого року програма на ромській мові транслюється даною радіостанцією на коротких хвилях та через супутники "Хотбьорд" й "Астра" на весь простір споконвічного розселення європейських ромів: від Фінляндії до північної Африки і від Марселя до Москви.

"Хрещеним батьком" програми вважають головного редактора програм іномовлення "Німецької хвилі" Дитріха Шлегеля. Він зазначив, що в "Німецьку хвилю" і до нього самого особисто неодноразово звертались ромські інтелектуали, які виступали за радіомовлення на мові ромів. Також Шлегель відзначив, що створення подібної програми тривалий час гальмувалося труднощами як фінансового, так і чисто лінгвістичного плану: було не зовсім зрозуміло, на якому саме діалекті ромської мови потрібно вести мовлення.

І як це зазвичай буває труднощі вирішились з появою "харизматичної керуючої особистості", якою став актор і режисер Нейджо Осман, виходець з Балкан та співробітник македонської редакції "Німецької хвилі". Нейджо має не тільки зовнішність Лойко Зобара, а й великі знання в галузі ромської історії та сучасного культурного життя. До того ж він уже давно мріяв про створення подібної передачі й отримав можливість реалізувати цей задум.

Загалом народ, який у Німеччині офіційно називають "сінті й рома", у Великобританії "джіпсіс", в Угорщині - "цігане-фарао" ("фараоновим племенем"), у Фінляндії - "мусталайнен" ("чорними"), а в Росії - циганами, нараховує, за різними підрахунками, від 10 до 12 мільйонів осіб. У Німеччині постійно проживає близько 100 тисяч сінті й рома, приблизно стільки ж мігрували сюди в результаті балканських криз.

Головною проблемою ромської інтелектуальної еліти була її розрізненість. Деякі дослідники вважають, що саме "балканський виплеск" підштовхнув процес культурної емансипації західноєвропейських ромів. Напередодні дебюту програми у Кельні проходив й конгрес ромських письменників, одним із рішень якого стало створення письменницького союзу.

Письменники-роми пишуть, як правило, й на ромській, і на мові тієї країні, в якій вони живуть - всього, як підрахували автори, на 29 мовах. Тому одним із напрямів розвитку стало створення літературної ромської мови, яка б об'єднала всі існуючі ромські діалекти. Адже при всьому їх багатстві для усіх ромів Європи існують спільні установки в поглядах на світ, які відображаються і в мові. Вже десятки століть роми живуть поруч з іншими народами, не розчинившись в них. Живе і їх мова.

Олена Сирук,
"Duetsche Welle"

БУДЕННІ ПРОБЛЕМИ РОМІВ ТУРЕЧЧИНИ

Райони проживання та індефікація

Через проблеми самоіндефікації визначення реальної кількості ромів не є можливим. Іноді це пов'язано з важкодоступними районами проживання, іноді через входження до закритих релігійних груп.

У Стамбулі вони живуть у своїх мікрорайонах, таких як Касимпаша, Куркулик, Курукбакалкоу, Сулукуле, Ушкудар Селамсіз та інших. Крім осілих ромів, є ще й кочові, які зимою живуть у містах, а навесні кочують за історично складеними маршрутами, які пов'язані з їх професійною діяльністю (дрібна торгівля, ковальська справа).

Мова

З лінгвістичної точки зору є багато діалектів ромської мови, які відрізняються один від одного. В першу чергу, це пов'язано як із регіонами проживання, так і способом ведення господарства.

Осілі роми розмовляють на ромській мові змішаною з курською, турецькою або грецькою. Роми, які кочують, використовують лінгвістичні переключення. Найбільше використовується ромська мова у місті Фургон та областях Румпелі й Ушкудар.

У Туреччині мова ромів має назву кіртісе (мова кін тез). Уперше перепис, який зафіксував носіїв цієї мови, відбувся у 1935 і 1945 роках і висвітлив, що за загальної кількості жителів Туреччини понад 19 млн. осіб, материнською мовою кіртісе розмовляють 463 осіб, що становило 0,28% населення. Крім того, перепис виявив, що тільки 193 особи володіють ще однією розмовною мовою. Більшість з них проживають в Едірне, Канаккале, Стамбулі. Тільки 133 особи, зафіксовані під назвою цигани.

Релігія

Основна частина ромів сповідує іслам, хоча існують і деякі інші форми релігії, що не мають нічого спільного з ісламом. Наприклад, святкування деяких весняних свят, фестивалів, як Гідрелезі, що відзначається на Балканах (або не ромським населенням) у районі Алеві в першу неділю травня.

З іншого боку деякі групи ромів, що базуються в області Фургон і зараз є мусульманами, раніше сповідували християнство, особливо ті, хто живе в районі Токат. Ті з ромів, хто живе на сході Туреччини близькі до тих, хто сповідує релігійні вірування як Кукі, Алеві або Ізмаїлі. Крім того, деякі групи ромів, як мірпіпи, є мусульманами - шафіти.

Етнічні групи

Роми, з огляду на професійні заняття, релігійні вірування, місця проживання, поділяються на кілька етнічних груп і підгруп. Стосунки між цими групами не завжди стабільні.

Більша частина ромів не люблять, коли їх називають циганами, через те, що це слово має зневажливий підзміст. Наприклад, вислів "циганське весілля" (весілля, де все зроблено не за звичаями) або " циганський борг" (борг, який складається з багатьох інших боргів), або цілі вирази "циган співає, вовк танцює" (неправильні дії одного, ведуть до того, що інша людина не може нічого путнього зробити). Слово "циган" подібне до слова "боші", яким зневажливо називають вірмен у Стамбулі.

Історична інформація

Протягом існування Отаманської імперії великі групи ромів вже були відомі в цьому ареалі з XIV століття, як учасники військових походів. У багатьох документах є інформація про ромів, які відомі під назвою "цінгене", "цінгани", "кабті".

У першій податковій реєстрації, що була здійснена у 1475 році, до ромів були зараховані жителі Румелії Віллает (Балкан). Друга реєстрація була проведена напередодні великих походів Османської імперії у 1487-1489 роках. Ще більш детальна інформація про ромів є у податковій реєстрації Румелії Віллает і була проведена в 1522-1523 роках. Вона містить велику інформацію про кількість ромів, їхні будинки, релігійні відносини, зайнятість, юридичний статус. На ромів були покладені великі податки, як і на християн. Подібне ставлення до ромів було підтверджено і у спеціальному законі, виданого для ромів Румелії Віллает у 1530 році Сулейманом Великим, а у законі від 1541 року ромів зараховували до армії Османської імперії.

Усі податкові реєстрації подають повну інформацію про ромів: вік, заняття, шлюбні відносини. Крім цього, вказувалися і десятники, що збирали податки. Не завжди роми були закріплені за тією чи іншою адміністративною одиницею, а були кочівниками, тому частина з них мала назву "гесенде" (від слова мандрівник).

У XV і XVI століттях роми починають масово приймати мусульманство, тому у переписах ромів-мусульман більше, ніж ромів-християн.

Громадянський статус ромів Османської імперії був досить невизначеним. Це відбувалось через те, що у них був свій спеціальний статус у суспільній і адміністративній організації. Зазвичай усе населення імперії поділялось на дві групи: мусульмани і так звані язичники або рейа. Роми ж мали спеціальний статус (через те, що на "немусульманів" накладався більший податок), як і для інших представників того чи іншого регіону.

Але, незважаючи на це, статус ромів Отаманської імперії був набагато вищий, ніж статус ромів Західної Європи. Тому багато ромів з Влахії та Молдови, де вони були рабами, втікали у більш безпечні місця, якою на той час була Османська імперія.

Сучасна ситуація

На сьогодні у Туреччині офіційно проживають близько 1 млн. ромів. Разом з асимільованими та тими, що не вважають себе за ромів їх число наближається до 1,5 млн. чоловік.

Сучасний стан ромів охарактеризував голова ромів у Туреччині "Міжнародного ромського союзу" Алі Челіквілер:

- Зараз ми всюди вільні. Мустафа Кемаль Ататюрк нас ніяк не дискримінував. Проголосив, що ми всі є рівноправні і вільні. У Туреччині знищена дискримінація. Нас беруть навіть до війська

У Туреччині багато ромів досягають високого суспільного положення. Ми не хочемо, щоб нас називали "цигани". Ми є роми.

Роми добре знаються на квітах, плетуть спеціальні кошики.

Проте проголошена рівноправність не всюди дотримується. Ромам важко знайти роботу, погані побутові умови проживання. Багато ромських дітей не мають можливості вчитися у школі, відвідувати дитячі садочки, та навчатись на рідній мові. Значна частина не вміє ні читати, ні писати.

Як зазначає професор Р. Альфорд Андревс у своїй книзі "Етнічні групи Туреччини", для ромів характерні такі типи професій: ковалі, виробники та торговці кошиками, ситами, музиканти та дресирувальники ведмедів.

У 50-х роках XX століття уряд робив все, щоб роми проживали осіло, відмовились від кочового способу життя.

Найбільш компактно роми проживають у східних районах країни або у південно-східній частині Анатолії. Музиканти, відомі як "мірпіп", найчастіше працюють з курдами, добре володіють курдською мовою. У провінції Гаккарі 100% курдських музикантів - гобоїстів - мірпіпи. Вони складають одну з ендогамних ромських груп, подібну до груп Карачі, груп в Індії.

Підготувала
Олена Бойко

АНДО ФОВРО СМОЛЄНСЬКО КІДАС ПЕС О ФОРУМО

МІСЦЕ ЗУСТРІЧІ – СМОЛЕНСЬК

На світлині: Нормунд Рудевич (Латвія), Аладар Адам (Україна), Олег Козловський (Білорусь).

Захист від правопорушень, наданий ромам владою, часто неадекватний або повністю відсутній. Уряди країн Балтії та СНД сьогодні не в змозі боротися з широко розповсюдженою дискримінацією та антиромськими настроями. Посадовці ряду країн не тільки не захищають ромів, а в деяких випадках формують через ЗМІ суспільну мораль, в якій порушення основних прав ромів залишається без покарання.

Все це змусило створити міжнародні правозахисні організації, такі як ERRC (Європейський Центр з Прав Ромів), який фінансує Джордж Сорос.

На світлині: Мона Нікоара (ERRC), Юліус Рошташ (Нью-Йорк)

Із своїм поглядом на проблеми ромів країн СНД і Балтії поділився **Генрі Шіклуне**, який відзначив, що Рада Європи стежить за проблемами ромської національної меншини. Зазвичай прискіпливо РЄ ставиться до країн, які вже є кандидатами до Європейського Союзу. Напрацьовані критерії та умови до дій уряду стосовно порушень прав людини, а особливо ромів.

Оскільки роми проживають у всіх європейських країнах, то створені різноманітні міжнародні структури з роботи з ромськими правозахисними організаціями. Генрі Шіклуне зауважив, що всі люди рівні й повинні мати рівні права, а там де є порушення - вказувати на них аж до виключення цих країн на основі проявів ксенофобії та дискримінації. Створений комітет з захисту прав ромів, куди входять представники європейських країн, спеціалісти. Це, слід зауважити, міжурядовий комітет, куди входять і спеціалісти ромського походження.

З великою увагою делегати з'їзду вислухали доповідь співробітника секретаріату Ради Європи **Міранди Вуолосаранті**, яка (подякувавала організатором за запрошення) наголосила, що, за статистичними даними, у Європі проживають приблизно 8-10 мільйонів ромів. Проте ця цифра відносна. Через те, що значна частина ромів і сьогодні боїться і не визнає себе ромами. Майже 700-річне перебування ромів у Європі засвідчило, що вони страждали від переслідування, дискримінації, знищення. Рівноправність у країні означає справедливість, відповідальність, участь в житті країни. Як роми повинні визначити мотивацію своїх дій? В першу чергу, вони повинні бути чесними перед собою. Сила ромів - у вірності ромським традиціям, у піклуванні один за одного.

На своєму життєвому досвіді Міранда сказала, як їй, ромці, яка народилася у сім'ї, що кочувала, необхідно було знайти сили і відповідні знання, аби сьогодні поділитися досвідом з іншими.

Протягом століть роми не жили, а виживали. Це навчило їх кооперуватись з місцевим населенням, органами влади. Сьогодні відкриваються нові можливості бути інтегрованими у суспільство. З боку владних структур необхідно подати руку для співробітництва. Ромська спільнота не повинна бути поза суспільством. А залучати до представницьких структур влади, щоб через них змінити своє майбутнє. Звідси випливає, що це - політика, а до політики треба ставитися дуже обережно, бо вона є основою для страждань. Найважливіше питання для ромів має бути освіта. Освічені діти - це їх майбутня робота і наша старість. Але освіта ставить і проблему. Діти забувають свою мову, а мова підтримує ромську культуру.

Інша проблема - ромські організації. Вони ще нечисленні, їхні лідери не мають достатньої інформації, не беруть участь у виборах, не відстоюють інтереси ромів у органах влади. Отож необхідно вчитися.

Пані Міранда закликала ромів йти вперед, щоб роми СНД і Балтії об'єдналися. Величезний регіон Європи повинен бути представлений у європейських організаціях і відстоювати свої права. Це не тільки права дорослих, а й їх дітей. Бо діти - наше майбутнє.

Представники ромських організацій почули повну і компетентну інформацію про заходи міжнародних структур Європи стосовно ромів, яку висвітлив представник Міністерства іноземних справ РФ **Сергій Толкалін**. Він відзначив, що з середини 90-х років розроблені спеціальні програми різноманітними міжнародними організаціями -- ОБСЄ, Ради Європи, Європейським Союзом. ОБСЄ (Рада Європи з Безпеки і Співробітництва) у 1995 році прийняла документ про шляхи з перебудови світогляду ромів і сінті. Подібні акти прийняла ПАСЄ. Зокрема, у 2002 році був прийнятий документ "Про правове положення ромів в Європі", який намітив шляхи інтеграції ромів у сучасне суспільство. При Комітеті міністрів Європи створено загальноєвропейський центр ромів, який має кілька центральних офісів, що працюють за багатьма напрямами. Робота на багато десятиліть вперед визначена у документах "Про політику держав Ради Європи щодо ромів", "Забезпечення плану дій по роботі серед ромів" (ОБСЄ) і т.д. На основі цих міжнародних документів, постанов має вестися і внутрішня політика європейських держав. В першу чергу, поліпшення освіти ромських дітей, зниження рівня безробіття, бідності, поліпшення інтеграційних процесів ромів у сучасне суспільство. Перші кроки вже зроблені. І проведення цього зібрання – це новий крок у новітній історії. Ще 15 років тому не могло йтися про такі кроки. Об'єднання зусиль з захисту прав людини, вихід на міжнародні структури самих ромів - це надзвичайно важливий крок. У єдності - сила.

У ході роботи з'їзду були визначені проблеми ромів, які майже однотипні у всіх колишніх республіках СРСР: освіта, працевлаштування, робота фольклорних ансамблів і т.д. Визначені напрями діяльності, обрані керівні органи. Президентом об'єднаної організації ромів країн СНД та Балтії "Амаро дром" був обраний одноголосно **Олег Козловський** (Білорусь), віце-президентами - **Аладар Адам** (Україна), **Олександр Барієв** (Росія), **Надія Деметер** (Росія). Визначені робочі групи та напрями роботи. У наступних номерах газети "Романі Яг" ми ознайомимо вас, дорогі читачі, з лідерами ромських організацій Прибалтики, Киргизстану, Казахстану, які поділяться думками про роботу з'їзду.

З Смоленська
Євгенія Навроцька,
Аладар Адам

На світлині: Міранда Вуолосаранті (Фінляндія), Раїса Шіряєва (Киргизстан)

Марія Іллийш:

Мійро ґіндо те дав лачіпе манушенґе, ай те подлікерав лен морально

Моя мрія з дитинства -- дати людям надію, підтримувати морально

Марія Іллийш народилася 1956 року в м. Чоп на Закарпатті в трудовій багатодітній сім'ї. Мати сама виховала шестеро дітей. Дівчинка змалку кохалася в пісні, любила слухати різні оповіді старших. Від них, себто літніх ромів, набиралася мудрості.

Навчалася в місцевій десятирічці. Ще в школі помітили потяг школярки до поезії (пробувала складати вірші, невеликі оповідання).

З-під пера здібної авторки вийшло вже немало оповідань, віршів. Деякі з них опубліковані й на сторінках "Романі Яг", де Марія Іллийш працює кореспондентом.

Редакція всеукраїнської ромської народної газети звернулася з кількома запитаннями до своєї журналістки, які цікавлять її численних шанувальників.

– Пані Маріє, наших читачів, а ваших шанувальників із числа ромів (та й не лише) цікавить, коли побачить світ ваш роман, уривки з якого публікувалися?

- І сама не знаю, що буде з публікацією маленького роману. Надто довго він, як кажуть, у шухляді. По-перше, треба його перекласти на українську мову, а по-друге - шукаю спонсорів. Твір написаний угорською. Зазвичай, оповідання, вірші теж пишу цією мовою, хоча володію російською, знаю українську розмовну мову, опановую ромську. Були сподівання на фонд "Відродження", але...

– Оповідань уже набрали на збірку?

- Так. Багато з них уже публікувалися в газетах. В останньому номері ромсько-українського дитячого журналу "Кгаморо" ("Сонечко") теж подано моє оповідання "Джесіке". Збірка у мене давно готова до друку. На жаль, справа за коштами.

– Кілька слів, пані Маріє, про свій маленький роман. Його сюжет.

- Роман - про маленького хлопчика, який мав 5 літ, коли втратив сестричку, батьків. Шукав їх, але час Другої світової війни розлучав родини. А в хлопчика німецькі фашисти забрали батьків. Лише через 25 літ герой знаходить свою сестру. У творі є романтика, любов і переживання. Персонажі різних національностей, поглядів. Їх єднають почуття дружби.

– Пані Маріє! Нам відомо, що Ви записали немало історій від ще живих ромів, які пережили Голокост. Окремі розповіді вже публікувалися теж на сторінках "Романі Яг"?

- Якщо Бог дасть, то мрію теж зробити невеличку книжечку для дітей та юнацтва. Щоб знали, яку трагедію в часи нацизму пережили їх батьки та діди. Вміли цінувати те, що ми маємо сьогодні. Моя мрія з дитинства - дати людям надію, підтримувати морально. Роми не загубилися в цьому світі. Це великий і мудрий народ, який зумів вижити, зберегти свою культуру, традиції. Хоч і живе поруч з іншими народами.

Ми теж люди. Хочемо публікуватися, йти до читачів із художніми творами. Я сподіваюся, що мій роман вперше побачить світ в Україні, а вже потім за кордоном. А не навпаки. Я хочу своїми словами обійняти усі народи, які живуть у краї в цей економічно важкий час. Якщо людина багата внутрішньо - це її найбільше багатство.

Якщо навіть не знайду спонсорів, я все одно буду творити для людей. На жаль, такі реалії сьогоднішнього дня, що ромський літератор мусить шукати кошти, аби видати свою книгу.

Репортажі з ромських базарів

Минулого року в багатьох регіонах України набули нові форми торгівлі. Молдавські роми разом із місцевими, за підтримки місцевих органів влади, відкрили в багатьох містах свої базари. На цих базарах продаються дешеві товари різноманітного асортименту. Про деякі з них я спробую розповісти.

Місто Переяслав-Хмельницький, Київської області. Неділя 8-го грудня. Холодно - 15°. Ромський базар. 10 година ранку. Підходжу до якоїсь ромки, яка торгує куртками, пальтами. Ваше прізвище, ім'я та по-батькові, відповідь - Для чого вам?

– Для ромської газети "Романі Яг".

- Тоді, будь ласка. Михайленко Людмила Михайлівна, я проживаю в м.Переяслав-Хмельницький.

– Як ваша торгівля?

- Поганенько, мало покупців, холодно, та й, мабуть, ще не встигли одержати получку.

– У вас сім'я велика?

- Чоловік, Михайленко Віктор, я, свекруха, троє дітей, онучка.

– У вашій сім'ї хтось працює?

- Я раніше працювала медсестрою, зараз роботи нема. Чоловік професійний водій - тепер без роботи. Вся надія на торгівлю.

– Ви підписались на газету "Романі Яг"?

- Я перший раз чую, що є така газета. Підпишемось обов'язково.

– Що побажаєте нашим читачам?

- Бажаю поліпшення життя не тільки для циган, а й для всіх національностей. І додам по-ромськи: Бахт саворе манушенґе, састимос, зор, лош, і саро со по камен Девлестар.

* * *

– Представтесь, будь ласка, хто ви?

- Гавриленко Володимир Володимирович.

– Ви звідки?

- З міста Дніпропетровська, район - Амур.

– Що змусило вас приїхати сюди торгувати, що у вас нема своїх базарів?

- Нужда, треба платити за газ, телефон, воду, а роботи немає. Я професійний водій, більше десяти років працював на вантажній машині водієм. Дома зосталась стара мати на хазяйстві з трьома онуками, а ми з двома сестрами і з моєю дружиною приїхали торгувати.

– Як ваша торгівля?

- Ви знаєте, не дуже, але краще ніж дома, дома торгівлі зовсім немає.

– З яких ви ромів?

- Сервів, українські роми, серви.

– Ви, крім Переяслав-Хмельницького, ще десь торгуєте?

- Аякже. В середу в Золотоноші Черкаської області, в неділю тут. В понеділок їдемо за товаром, так що майже без вихідних.

– Ви підписались на ромську газету "Романі Яг"?

- Я тільки тут почув, що є така газета, і що є ромська організація в Золотоноші. Тому маю намір туди записатися, якщо приймуть. Як тільки поїду додому, підпишусь на вашу газету, обов'язково.

– Що побажаєте нашим читачам?

- Анде Нейво берш ме мангав туменґе бут зор, састіпе, ай те авен саворе мануша бахтале.

* * *

Кузьменко Іван Михайлович (зліва)

Яременко Іван Михайлович (справа)

– Звідки ви, представтесь для газети "Романі Яг"

- Ми з Золотоноші.

– Як ваша торгівля?

- Нижче норми, але на хліб-сіль заробили, слава Богу!

– Ви підписались на газету "Романі Яг"?

- Ще ні, але підпишемось.

- Добрий день, Мішто сан ром. Катар авілян?

- Мішто сом. Ме сим ром кішіньовцо, траїсарав анде Молдавія, анде Доро Сорокі.

- Сар закерімос?

- Нісо, наіс ле Девлеске, набутка закірдем.

- Сар бучгос ту, ром?

- Сухраб.

- Мішто те бікінес туке ром!

- Наіс.

Спеціально для "Романі Яг" позаштатний кореспондент Володимир Бамбула

БАРО ДАЯКЕРО НАЇС

ЩИРА МАТЕРИНСЬКА ПОДЯКА

Я, Людмила Штефанко, мати чотирьох дітей, через газету "Романі Яг" хочу вклонитися і щиро подякувати всім лікарям міської лікарні № 7 Печерського району м.Києва. Цілую руки завідуючому відділення пластичної хірургії Геннадію Максимовичу Коротченку та професору Леоніду Вікторовичу Харкову за проведення двох важких пластичних операції моїй донечці.

Скільки порогів я повідбивала і в Ужгороді, і в Мукачеві, щоб моїй донечці зробили операції. Річ у тім, що моя дочка народилася з великими патологіями верхньої щелепи. Через те вона навіть не могла смоктати молочко. Тільки завдяки моїм клопотанням, коли я дійшла до Міністерства охорони здоров'я України мою донечку було прооперовано у Київській лікарні № 7.

Там, незважаючи на те, що я циганка, до мене поставились з розумінням і пролікували мою дитину. Допомогли у отриманні пенсії для донечки. Вона підростає, і хоча все ж сліди операції трохи помітні, вона майже нічим не відрізняється від інших дітей.

Ще раз щиро вдячна лікарям і медичному персоналу, що допомогли моїй дитині.

Л.В.Штефанко, с.В.Ком'яти, Виноградівський р-н, Закарпатська обл.

СТОРІНКАМИ ГАЗЕТ: ВІД КАРПАТ І ДАЛІ

Чи допоможе ужгородська влада працевлаштуватися ромській молоді

Незалежна громадсько-політична газета "Трибуна", 11 січня 2003 р.

Через те, що значна частина ромського населення не має спеціальності, вона "приречена виконувати різного роду підсобні та чорнові роботи". Влада досі стоїть осторонь цих проблем. Їх взялися якось вирішувати національно-культурні товариства, зокрема "Романі чгіб". Його голова Борис Бучко посприяв тому, що уже кілька років поспіль на базі Ужгородського ПТУ № 5 діють курси годинникової справи.

Звичайно, товариствам не під силу розв'язати проблеми з працевлаштування ромської молоді. Роми написали "петицію" до мера міста, щоб допоміг із працевлаштуванням молоді.

На Закарпатті ромів більше, ніж русинів

"Моя новинка", 16 січня 2003 року

Газета подає результати всеукраїнського перепису 2001 року, привертаючи увагу до своєї публікації заголовком. Виявляється, у краї - 14 тисяч (1,1%) ромів і лише 10 тисяч русинів.

За гроші остарбайтерів треба відповідати

Західноукраїнський тижневик "Аргумент", 16 січня 2003 р.

У німецькому місті Гільдесгайм триває процес у справі колишнього голови "Градобанку" Віктора Жердицького, а також одного з екс-керівників компанії "Нафтогаз Україна" Ігоря Діденка. Їх звинувачують у нецільовому використанні 4 мільйонів німецьких марок, що призначалися колишнім остарбайтерам в Україні.

Суд над Жердицьким затягнувся. Німецькі слідчі пояснюють це складністю справи, а адвокати обвинувачених говорять про проблеми зі свідками з України, які не відразу погоджуються їхати до Німеччини. Зараз підсудні утримуються в одиночних камерах. Клопотання адвокатів про звільнення клієнтів до оголошення судового вироку було відхилено: суд побоюється, що обвинувачені, потрапивши на волю, можуть скористатися своїми зв'язками і втекти.

За "недостойні вчинки" ромів

Інформаційне агентство "Росбалт"

Міністр внутрішніх справ Естонії заборонив в'їзд до Естонії 70 особам, 53 з яких являються ромами з латвійським громадянством. Як повідомило Delfiee, прес-секретар МВС Естонії заявив, що цим іноземцям заборонений в'їзд до Естонії строком на 6 років за ряд грубих адміністративних порушень та "недостойні вчинки".

Заборона на в'їзд надає поліцейським можливість висилати вказаних, у так званому "чорному списку", осіб у країну їх громадянства. Депортації з держави передує постанова адміністративного суду.

За словами прес-секретаря МВС, депортація з Естонії за адміністративні правопорушення та недостойні вчинки являється частиною нових методів поліції з забезпечення правопорядку, які набрали чинності в грудні минулого року.

ФЕСТИВАЛІ, НЕДІЛЬНА ШКОЛА, І...

Асоціація ромів м. Ізмаїла була заснована в 1994 р. на загальних зборах. Очолив організацію Анатолій Федорович Кондур, котрий є і донині головою Асоціації. Метою створення організації була зміна мислення ромів стосовно суспільства і, відповідно, суспільства до ромів... А також утвердження ромів як повноправних громадян українського суспільства.

У 1997 р. був офіційно відкритий ромський Центр адаптації і реабілітації ромів м. Ізмаїла й Ізмаїльського району. Міська влада як допомогу виділила колишній дитячий садок під розміщення ромського Центру. Будинок знаходився в аварійному стані, та завзяті зусилля членів організації були недаремні, і у термін назначений міською владою, був закінчений капітальний ремонт будинку.

У 1996 р., організацією був проведений перший Фестиваль ромської культури на півдні України, який відкрила заслужена артистка України Галя Чорна. До 2000-го року фестиваль проходив щорічно, де брали участь ансамблі ближнього зарубожжя і представники ромських організацій.

У 1997 р. при ромському Центрі була відкрита недільна школа, яку очолила Земфіра Кондур. У школі займаються не тільки ромські діти, а й вибірково, так би мовити, і діти з вулиць...У школі вони одержують уроки з мови, танцю, образотворчого мистецтва, вокалу, акторської майстерності.

До речі, тут діти забезпечуються харчуванням. На сьогодні асоціація займається культурно-просвітньою роботою, а також по програмі "Жертви Голокосту", постраждалим надається вже протягом 3-х місяців гуманітарна допомога продуктами харчування. За останні два місяці відбулося чимало свят, зустрічей із представниками міських структур. Організація в майбутньому має намір й надалі трудитися на благо свого народу.

Федір Кондур, м.Ізмаїл

Міні-міс "Грація "Чарівна перлинка" - ромка Лівія Бучко

Традиційно протягом п'яти років в Ужгороді у Падіюні проводяться конкурси міні-міс "Чарівна перлинка" і "Чарівний принц", у яких беруть участь діти віком від 5 до 7 років. Організатором цього конкурсу є керівник продюсерського центру Падіюну Олена Ассаул. Наш кореспондент поцікавилася проведенням цього конкурсу і, зокрема, виступом ромки Лівії (вдома її звуть Аніта).

– Олено Миколаївно, які якості або умови потрібно для того, щоб дитина взяла участь у конкурсі?

- Умов, звичайно, нема. А якості дітей проявляються під час відбіркового туру. Спочатку ми даємо оголошення у засоби масової інформації і по телебаченню на 21 канал. Навідуємося у дитсадки. І якщо дитина і батьки погоджуються, то подається заява у продюсерський центр Падіюну, і дитину зараховують до попереднього конкурсу. З відбіркового туру до участі у конкурсі комісія відбирає 10 дітей. Відіграє, звичайно, і зовнішність, але дитина повинна вміти себе гарно поводити, танцювати, співати, відповідати логічно на нескладні питання і взагалі бути привабливою.

З дітьми, які пройшли відбірковий тур і потрапили до конкурсу, індивідуально працюють і готують спеціальну сценічну конкурсну програму педагоги і хореографи Падіюну. Батьки ж повинні забезпечити дітей святковим одягом, який повинен відповідати програмі виступу.

У відбіркову групу для участі в конкурсі міні-міс "Чарівна перлинка" минулого року потрапила й шестирічна ромка Лівія Бучко. Це граціозна, смілива, здібна і виразна за своїм характером дитина.

– Які завдання виконували діти?

- Після довгих роздумів, вирішили розпочати конкурс неординарно - виходом дітей у нічних сорочках. Вони, ще мовби сонні, роздягаються, роблять зарядку, одягаються у джинсові костюми, пошиті на Ужгородській швейній фабриці, й демонструють їх на сцені глядачам. Демонстрували діти не гірше за дорослих і навіть ефективніше. Наступне завдання - вихід в авангардних костюмах: фантастичний витвір батьків з дешевого матеріалу (паперу, фольги, кульків тощо). З цим завданням батьки і діти справилися добре. Цікаві вийшли задуми: космічна зірка, весна, дика троянда, ромашка, інопланетянка, риба, магнолія тощо. Лівія Бучко мала костюм нічної марсіанки, який її мама разом з нею створила із чорної фольги. Фантазія виявилася чудовою, і костюм сприйняли "на біс". Оригінальне також було завдання - пародія на улюблену мелодію: дівчинка повинна виконувати роль співачки, мати подібний одяг й імітувати її рухи. Діти імітували пісні Алли Пугачової, Анжеліки Варум, Наталки Могилевської, Ані Лорак й інших. Лівія (Аніта) виконувала роль Галліни на кліп пісні "Джімі, джімі". В індійському вбранні, боса, з яскравими прикрасами, які відповідали вбранню індійки, Лівія відтворила індійські рухи й елементи танцю надзвичайно уміло й ефектно так, що зачарувала не тільки глядачів, а й комісію.

Між паузами - виходу на сцену (переодягання) глядачів розважали відомі закарпатські співаки. У гримерній і на сцені дітям ведуча ставила нескладні питання. Наприклад, на запитання: "А де живуть принцеси?" - то відповідь учасниці була однозначною: "У замку". А коли запитали: "Чому?" - то, нероздумуючи, дівчинка відповіла: "Бо там живуть королі". Лівії було поставлене питання: "У яке місто хотіла б поїхати - Прагу, Париж чи Київ?" "Київ, - відповіла Лівія, - бо це столиця України і велике гарне місто". А на запитання: "Ким хочеш стати?" - більшість дітей відповіли, що фотомоделлю. Фотомоделлю мріє стати також і Лівія.

Останній вихід чарівних перлинок був у вечірніх святкових сукнях. Дівчатка почували себе у них справжніми леді і рухалися по сцені плавно, ніби лебідки, і чарували усіх присутніх в залі, в тому числі й компетентне журі, яке очолював Омелян Мателешка.

За свою майстерність, привабливість, чарівність і цікаві відповіді на запитання ромка Лівія Бучко отримала титул міні-міс "Грація "Чарівна перлинка".

Переможниць нагороджено стрічкою з титулованим написом і вручено подарунки від спонсорів, а квіти від "Роксолани".

Наразі Лівія (Аніта) ходить на бальні танці у студію "Глорія" і вчиться у музичній школі грати на фортепіано.

Успіхів тобі, чарівна ромко!

***P.S.** 22 лютого цього року проводитиметься конкурс "Чарівний принц" для хлопчиків віком від 5 до 7 років у Падіюні міста Ужгород. Запрошуємо усіх бажаючих, в тому числі й ромських принців.*

Волика Опаленик

На світлині:

Лівія виконує роль Галліни і танцює індійський танець на кліп пісні "Джімі, джімі";

Російські артисти вивчили ромську мову

"Московский комсомолец"

Пушкін дуже любив ромів, недарма з-під його пера вийшла знаменита поема "Цигани". Її ніколи не ставили на російській сцені, та театр ім. Пушкіна, так би мовити, замахнувся-таки на твір "сонця російської поезії" й випустив спектакль з однойменною назвою. Режисер - Марина Бруснікіна.

У мерехтінні свічок, під звуки бубна та гітарних струн Земфіра (Катерина Сібірякова, Олександр Урсуляк) манить до себе Алеко (Олександр Арсентєв, Олександр Матросов), рухаючись по сцені обережно, мов кішка, то підпускаючи його ближче й дозволяючи доторкнутися до краю одягу, то відштовхуючи його. Все це діється на очах у інших ромів, які лежать навколо й чекають, чим все закінчиться.

Актори по черзі читають одні й ті ж пушкінські рядки, передаючи один одному естафету, тому виникає враження, що грають вони не конкретних персонажів, а стихію вільного ромського життя з виром танців, пісень, бурхливими пристрастями, які не стримуються ніякими умовностями. До речі, пісні вони співають не в такому-сякому перекладі на російську, а на найчистішій ромській мові.

- Ми розшукали стареньку книжечку з ромськими піснями з перекладом і цілий місяць їх вивчали, - говорить Марина Бруснікіна. - Багато сил потратили й на те, щоб вибудувати голосові партії й завчити ромські мелодії, адже виступаючі, передусім, актори, а не професійні співаки.

Та якщо до вокальних навиків акторів ще можна було мати претензії, то танцювали вони прекрасно, зі справжнім ромським запалом, а потім падали на підлогу, будучи не в змозі віддихатися.

Книга в газеті

Аладар АДАМ, Юлія ЗЕЙКАН, Євгенія НАВРОЦЬКА

Парно бар ай кало кінно

Білий камінь з чорної катівні

ОДНА З ТИХ, КОТРІ ВІДХОДЯТЬ...

- Ще не перевелися ті, а може їх стає і більше, котрі уявляють собі циган (ромів) кочівниками на розмальованих возах із шатрами, жінок, видзвонюючих намистами і неодмінно з картами... Чоловіки мусять бути викрадачами або ж торговцями коней... Тепер такі розповіді - для хіба що довірливих циганчат (маленьких ромських дітей), старші вже в цю казочку не вірять... Ми не завжди жили на цих двох вулицях за селом... Я мешкала в Словаччині. Кохання привело мене сюди. Давно то було, нині виглядає неправдою...

Неквапом оповідає пані Маргарета. Вона щойно зайшла в квартиру свого сусіда пана Вароді. Це він перед тим, як запросити її до своєї яскині, мовив: "Нас троє вже таких літніх людей жити залишилося. Вік бо у ромів не такий і довгий".

Знаємо. Тому й заглянули сюди.

Утім повернемося до Маргарети Шандорівни, запишемо її спогади.

"Він тільки за мною назирі ходив, не давав ні з ким зустрічатися. Що я, нарешті, почала засновувати в голові думку: "Він мій суджений". Важким було прощання з рідними, близькими. Ба й чи знала б, яке життя мені доля приготувала?

Чоловік мій - Йосиф. - Був на рік від мене молодшим, гарним із себе, знав безліч ромських пісень, оповідок. Цим і причарував. Розказувати чи співати міг годинами...

Коли вже стік певний час по нашому весіллі, освоїлася в новому для себе краї, серед людей табору, які, врешті, признали мене (жінки довго придивлялися перед тим, як прийняти за свою рівню) - прийшла в край страшна біда. Якось досі могли похвалитися, що не йдемо просити від людей хліб і до хліба, бо маємо дещо й самі, то в один день стали голодранцями.

Від нас німці та мадярські жандарми (пір'яники їх називали) забрали коня, 10 мішків зерна, всю живність, добрі речі... Я плакала, як інші ромки табору, пробувала цілувати руки старшого з-поміж тих, що привів солдатів і жандармів. Та він копнув (відкинув) мене за кілька метрів глянцьовим (наваксованим) чоботом. У хаті заливалися плачем троє голодних маленьких дітей...

Чоловік мене заспокоїв, мовляв, не дадуть нам люди померти. Буде братися за найчорнішу працю, а його руки вміють робити все доладно. "Тільки треба нам, - попереджував, - менше нарікати на песиголовців (так люди прозивали німців), бо з'явилося чимало донощиків". Не знаю, чи хтось доніс, а чи забирали всіх здорових чоловіків, а одного пополудня загурчала якась машина на вулиці. Кинулися до вікон. "Німці та пір'яники". Більше десятьох.

...Не дали Йосифові навіть обійняти мене та поцілувати дітей. Копняками виштовхнули з хати на двір. Я втратила голос від ридань. Коли підбігла до найстаршого та заголосила: "Куди ж ви ведете його, у нас у хаті дрібнята - діти...", той старший німчура, почав здіймати рушницю з плеча...

Отак і повели. Й не одного мого Йосифа. Перегодом дізналися, що буде робити в горах. Там уже сотні людей - чимало серед них ромів, - риють окопи, траншеї...

З ПОШТИ "РОМАНІ ЯҐ"

САВОРЕ АМЕ САМ ЛЕ АДАМОСКЕРЕ ЧГАВЕ

УСІ МИ АДАМОВІ ДІТИ

Під таким заголовком в обласній газеті "Кіровоградська правда" опублікував свої роздуми над рукописом нашого власного кореспондента Леоніда Савицького, колишній головний редактор цієї газети, а нині - кореспондент Олександр Кердіваренко. Що ж, наш власкор Леонід Савицький не заперечує його роздуми і пропонує читачам газети "Романі Яґ" свою точку зору.

Вельмишановний пане Олександре!

Від щирого серця вдячний вам за ваші роздуми, розуміння щодо мого листа до "Кіровоградки". Немаю сумніву у тому, що, власне, для Вас немає ніякого значення національність людини. Авжеж! Та таких як Ви, пане Олександре, мало є журналістів на Кіровоградщині. Їх кілька чоловік - це: Марія Лебідь, Світлана Павлюк-Мороз, Віталій Цинін, Василь Бондар, Олег Бондар, Світлана Орел, Ольга Пилипенко, Ніна Даниленко. Це ті журналісти, з котрими доводилось співпрацювати разом.

Щодо життя ромів, пане Олександре, то пригадайте мою публікацію на сторінках молодіжної газети "Молодий комунар" "Хто він, сучасний циган?". Мені набридла полеміка з читачами, вірніше, з читачем з м. Помічна, Миколою Талмазаном, який постійно наполягав на тому, що всі цигани є ледарями, спекулянтами, крадіями. Що цигани не люблять працювати на Батьківщину...

Я ж переконував його особисто, всіх читачів, наводячи вагомі докази, факти, що серед ромів є чимало чесних, порядних, працьовитих людей. Що серед ромів, як і серед українців, є різні люди, і не варто всіх ромів міряти однією міркою...

Намагався, щоб зрозуміли це читачі, і, зокрема, читач М. Талмазан. І, звичайно, високоосвічений пан В. Посталатій, який надрукував у "Вечірній газеті" свій рукопис: "Циганка з чужим гаманцем"... Прикро й те, що недавно в газеті "Народне слово" Василь Білошапка, надрукувавши інформацію "Наркобізнес - справа циганська?", цим заголовком автор образив всю ромську громаду. Можна повірити, що серед українців не існує наркобізнесів?!...

Саме такі автори газет, шановний пане Олександре Кердіваренко, сприяють українському суспільству бути жорстоким, з ненавистю ставитися до нації загалом...

Ось у цих умовах, як Ви самі пишите, і треба вижити народам великим і малим, щоб не дати себе загризти жорстокості й бездушності...

Леонід Савицький, власний кореспондент

РОМ-ПРЕС

Піскун зацікавився грішми остарбайтерів

Нові подробиці з'ясувала Тернопільська обласна прокуратура в справі можливого присвоєння посадовими особами Козівської райдержадміністрації кількох тисяч євро, призначених для виплат колишнім остарбайтерам. Сьогодні справа втратила сугубо локальний характер і здобуває більш широкий резонанс - нею зацікавилася Генеральна прокуратура України.

Катастрофа "Колумбії" викликала хімічну небезпеку в США

Влада американського штату Луїзіани, на територію якого упала велика частина уламків космічного човника "Columbia", оголосила обмеження на користування питною водою. Як передає агентство "Reuters", влада побоюється зараження джерел питної води токсинами з упалих уламків човника.

Чехія вийшла на перше місце з пива

Торік, за статистикою, кожний чех випив 159 літрів пива, що на три літри більше, ніж позаторік, передає радіо "Прага".

У Греції будуть боротися з нераціональною витратою "олімпійських" грошей

У Греції заснований спеціальний комітет з контролю за витратою засобів на підготовку до Олімпіади-2004 року. Відповідне рішення було прийнято на засіданні урядової комісії під головуванням прем'єр-міністра Греції Костата Симитиса.

Депутати в цілому розпланували сесію

Парламент 272 голосами в цілому прийняв порядок денний III сесії парламенту четвертого скликання. Зокрема, на сесії парламент планує розглянути і затвердити ряд важливих законопроектів. Зокрема, будуть розглянуті Закон України "Про тимчасових слідчих і спеціальні комісії Верховної Ради України" з пропозиціями Президента України, проект закону про Державний реєстр фізичних осіб, закону про парламентську більшість і парламентську опозицію, проект закону про вибори Президента України, закону про податкову амністію, закону про іпотеку.

П'ята частина озимої пшениці сгинула від непогоди

Український гідрометеорологічний центр вважає, що навесні аграрії будуть змушені пересіяти 20% озимої пшениці, або приблизно 1, 4 мільйона гектарів посівів через несприятливі погодні умови. Про це говориться в повідомленні Гідрометеоцентру.

На короткий час центр боротьби зі злочинністю в східнослов'янських державах і Молдавії сконцентрується в Харкові

Орієнтовно 13 лютого в Харкові відбудеться зустріч міністрів внутрішніх справ України, Росії, Білорусь і Молдови, повідомили в центрі суспільних зв'язків УМВД України в Харківській області. Також на зустрічі будуть присутні начальники ряду обласних керувань МВС цих країн.

Україна не йде на поступки Росії щодо морського кордону

Міністр закордонних справ України Анатолій Зленко заявив, що українська влада на змінила своєї позиції на переговорах з Росією щодо найбільш проблемної - (морської) - ділянки кордону в Азовському морі і Керченський протоці.

ЮНЕСКО хоче включити у світову спадщину Асканію Нову

Готується документація про включення до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО заповідника Асканія Нова.

Кучма втомився від пропаганди насильства і порнографії в ЗМІ

Президент України Леонід Кучма доручив уряду, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київської і Севастопольської міським державним адміністраціям негайно ввести контроль за недопущенням пропаганди в електронних, інших засобах масової інформації видовищно-масових акцій насильства, жорстокості й бездуховності, поширення порнографії й іншої інформації, що підриває суспільну мораль.

Держбюджет за січень не виконаний на 400 мільйонів

За перший місяць року Державний бюджет недоотримав надходжень на суму більш, ніж 400 мільйонів гривень.

Справжня біда прийшла, коли влада вигнала нас із власної хати - її забрали для своїх потреб, бо була добротною.

Повернувся Йосиф додому з астмою, виснажений. На всі розпитування, чому одразу, коли німців прогнали, не прийшов, мовчав. Від інших ромів, котрі були з ним на тих траншеях та окопах, дізналися: прийшли руські й вони теж багатьом ромам не повірили, що насильно їх німці взяли на ті прокляті роботи... Теж затримали, допитували...

Організовували в селах колгоспи. Й нас записали туди -- хотіли чи не хотіли. Бо якось при новій совєтській владі ромам треба було жити. Я воліла була б повернутися до рідних у Словаччину, але туди уже дорога була закрита. А ще ж і діти, хворий чоловік. З мене у районі посміялися, коли пішла напитувати, чи можна кудись виїхати. А одна гарно вбрана українська пані шепнула: "Ви тут нічого доброго не знайдете. Ще й арештувати можуть за бажання поїхати із СРСР у чужу країну - в тюрму посадять".

Доки було сил трудилася в колгоспі "Прогрес". Не лише наша родина, а й інші роми.

1977-го помер Йосиф від астми. Годі було найти на цю хворість помочі. А в мене на руках десятеро ротів - один просить хліба, інший - зупи, ще один лише мовчить, бо німий...

Видите отого молодого чоловіка, що не сміє йти до яскині? Се є німий... Дюрі звати його. Гарний із себе. Благо, пенсію, хоч і невеличку, але виділила йому держава. Ніде не працює, бо й здоровіші безробітні. Хіба по господарстві допомагає. Ще мені не знати за які гріхи спокута - донька паралізована змалечку, понад сорок років...

Отак і перебиваємося із дня на день. Маємо бодай дах над головою у тому восьмиквартирнику. Але й той дах, коли дощі, - починає протікати... А я ні від кого помочі не маю. Хіба що до доньки котрась із ромок зайде, щось принесе на святки..."

АМЕ ВАРЕКАНА ЛОШАС, СО КАВЕР РОМА ДЖІВЕН ІНКЕ МАЙ ЧОРЕС

МИ ПОРАЗ ВТІШАЄМОСЬ, ЩО ІНШИМ РОМАМ ЖИВЕТЬСЯ ЩЕ ГІРШЕ

Я майже не знав батька, бо забрала його нова влада на роботи в горах... Німецькі солдати, наче нишпорки, винюхували все у таборі.

Будинок наш був зроблений добрими руками й надовго. Він стояв неподалік дороги на село Довге Поле...

Що там нині згадувати про давні часи, до приходу німців. Молоде покоління ромів не дуже в те вірить, що жили ми колись не по-

злидарському, руки за копійкою не протягували. Заробляли своїм ремеслом - вміли жерстяні вироби виготовляти, з кіньми могли гріш якийсь заробити, торгували ковальським начинням, виготовляти його багато хто умів. Роми з діда-прадіда славилися ковальством. Підкову, ложки, відра та все інше робили красно (гарно)...

Залишившись без батька (1947 року він помер хворим на астму), мама взяла весь тягар ведення господарства, виховання дітей на свої плечі. Я міг годинами дивитися, яка вона гарна, яке кучеряве в неї волосся, який тонкий стан. Вірив: такої ще одної красуні-мами ні в кого з моїх ровесників нема. Та швидко вона від турбот, чим прогодувати дітей, у що взути, одягнути, аби у школу ходити, - зістарювалась на очах. З'явилися на гарному продовгастому лиці зморшки, а у волоссі - сивина...

Через десять літ після смерті батька табір ховав мою матір. Я був підлітком.

... А ми переїхали на вулицю Дружби, що на околиці Великих Геївців, після того, як почалося будівництво газопроводу. Оці двоповерхові будинки -бараки тоді звели.

Четверо дітей з Валентиною виховали (Валентина Іванівна Вароді 1945 р.н. - авт.). Живемо на старість на мізерну пенсію - в мене 63 гривні. Ми пораз втішаємося тим, що іншим ромам живеться ще гірше... Ми маємо дах над головою... З лісу на плечах приносимо в'язанки хмизу... тепер ця буржуйка теплиться від того, що залишилося від розпилювання дров...

... Компенсація тим, хто під час Другої світової війни пережив найстрашніше - геноцид власного народу, потрібна. Та ми чекаємо... Чи буде вона ще за наше життя? А поки отримую пенсію як інвалід III групи - 50 гривень...

Із розповіді жителя с.Великі Геївці Ужгородського району пана Вароді

ЯКЩО ОДИН РОМ ВЧИНИВ ЗЛОЧИН, ТО ЗА НЬОГО НЕ ПОВИНЕН ВІДПОВІДАТИ ТАБІР

ТРАГЕДІЯ В ПЕТРІВЦІ: РЕЗОНАНС

Події, що сталися 8–9 вересня минулого року в с.Петрівка Іванівського району Одеської області, належать до перших спалахів конфліктів на етнічно-національному грунті. Як не прикро зазначати, але ЗМІ у цьму відіграли свою негативну роль. Чого варті заголовки газет: "Циганські погроми"! Конфлікт визрівав давно. Але нічого не було зроблено ні органами місцевої влади, ні правоохоронцями. Самосуд, вчинений над ромськими сім'ями місцевими жителями, не отримав відповідної оцінки. Неодноразові звернення до вищих наглядових структур, уповноваженій ВРУ з прав людини Н.І. Карпачовій залишились без відповіді.

Пропонуємо читачам звернення і заяву Одеського Ромського конгресу,який став на захист ромів.

4 Комсомольская правда в Украине 12 сентября 2002 г.

КАРТИНА

ПОГРОМ

Бей цыган, спасай Петровку?

В Одесской области вспыхнул межэтнический конфликт

Сергей ГЕНЕРАЛОВ.
Одесская обл.

ВНИМАНИЕ, РОЗЫСК!

24жовтня 2002 року
№ 105

Уповноваженій Верховної Ради
України з прав людини
Н. І. Карпачовій

Вельмишановна Ніно Іванівно

Правління Одеського Ромського конгресу має честь передати Вам дальшу інформацію щодо подій 8-9 вересня 2002 року у селі Петрівка Іванівського району Одеської області.

17 жовтня, четвер, у смт Петрівка пройшли сороковини, під час яких жодних негативних виявів не сталося.

18 жовтня, п'ятниця, до мене звернулися Бурля Валентина Іванівна, мати обвинуваченого Бурлі Якова Борисовича, та Бурля Борис Трохимович, батько обвинуваченого Бурлі Якова Борисовича, й повідомили, що адвокати, зокрема, Іван Васильович Жеков, з яким укладена відповідна угода, порекомендували їм написати скарги до Верховної Ради, Президента України, Генпрокурора, Верховного суду - копію подаю без коментарів. Так само їм порекомендували подати клопотання про зміну запобіжного заходу до усіх 4 обвинувачених - утримання під вартою замінити на заставу (копію додаю).

21 жовтня, понеділок, я телефонував начальнику слідчого відділу Одеської облдержадміністрації (ООДА) Віталію Олександровичу Примаку у присутності начальника відділу взаємодії з правоохоронними органами та органами державного контролю облдержадміністрації Олександра Івановича Гончарова. Обговорені питання, порушені у названій скарзі. Досягнута домовленість, що роми утримуються від подання скарг, а ООДА форсує підписання розпорядження про надання матеріальної допомоги постраждалим ромам через Іванівську райдержадміністрацію (придбання чи виготовлення вікон, дверей, інших елементів, ремонтні та відбудовчі роботи, фарбування тощо).

Телефонування до Іванівки цього ж дня виявило, що С. Є. Форніка знаходиться у Києві до кінця поточного тижня, з жодним заступником зв'язатися також не пощастило.

22 жовтня, вівторок, о 10.00 я прибув до слідчого відділу. Зустріч із І. М. Ганжієм тривала 8-10 хвилин у присутності невідомої мені людини: пан Ганжій відсічно повідомив мене про те, що "запитання тут ставить тільки він", "розмовляти йому зі мною немає про що", "я для нього нікого не представляю". В цілому цей пан поводився дуже нечемно та образливо. На моє запитання, чи, може, є сенс змінити манеру розмови та знайти спільну мову, пан Ганжій відповів, що "це державна установа й розмовляють тут тільки так". Таким чином, розмова не відбулася.

Наше бажання поспілкуватися зі слідчим прокуратури та начальником слідчого відділу викликане тим, що, за словами батьків, обвинувачених,

- слідчий Віталій Олександрович Завацький (тел. 25-15-96, 28-04-51), який проводить слідство у цій справі за частиною 2 ст. 115, розмовляє виключно матом, вважає, що усіх ромів треба саджати, вішати тощо. Вони дуже незадоволені поведінкою слідчого й вважають, що він упереджено ставиться до підслідних. Саме у зв'язку із цим батьки хочуть клопотати про зміну запобіжного заходу;

- з'явилася думка про ексгумацію загиблого Кліментьєва начебто через те, що потрібна ще одна СМЕ щодо виявлення ножових ран. Цю "ідею" наші роми вигадати самостійно просто не могли... Але, ясна річ, що подібний крок з боку слідства попри усю його потребу може викликати лише негативну реакцію у Петрівці. Дуже швидкий похорон небіжчика (вже наступного дня) викликає нерозуміння в багатьох і трактується як спроба приховати правду;

- адвокати дуже мляво виконують свої обов'язки, й батьки ніяк не можуть зрозуміти стан речей.

Інша причина - нова "закритість" прокуратури на відміну від слідчого В. Н. Бальона (слідство у справі погрому, частина 2 ст. 296 ККУ), з яким в нашої організації встановилися ділові стосунки: ми інформуємо його про усі наші кроки, проблеми, виконуємо його прохання, а він у межах дозволеного інформує нас про стан справ.

Про "розмову" у слідчому відділі я повідомив в.о начальника управління у справах національностей та міграції ООДА Я. О. Різникову, яка зв'язалася із паном Гончаровим (див. вище). Пан Гончаров повідомив її, що І. Ганжій вже йому телефонував і вважає мій візит до нього за втручання у слідство (?!!).

Потім я повідомив про ці "події" уповноваженого УСБУ в Одеській області, який веде питання національних меншин.

О 16.30 я мав розмову із заступником голови Іванівської РДА - він обіцяв зв'язатися із головою РДА С. Є. Фонікою у Києві та повідомити про зустріч із В. О. Примаком та нашу домовленість.

Висновок:

Зволікання із вирішенням питання про подальшу долю ромів, потерпілих від погрому, незрозуміла "діяльність" прокуратури та адвокатів у справі про вбивство ставлять нас перед потребою вживати засобів тиску, чого ми не хочемо. Утримувати ромів від скарг, тобто утримувати ситуацію під більш-менш контролем, буде дуже важко, якщо з боку органів влади не будуть зроблені відповідні кроки.

Вважаємо, що потрібне втручання з Вашого боку.

Додаток: копії на 3 аркушах надіслані поштою.

Шануючи,
голова правління Одеського
Ромського конгресу
С. Єрмошкін

9 січня 2003 р.
№ 001

Прокурору
Іванівського району Одеської області

копія: Одеському обласному прокурору
Одеській обласній раді
Управлінню у справах національностей
та міграції Одеської облдержадміністрації
Уповноваженій Верховної Ради України з прав людини

Заява

Одеській обласний Ромський конгрес звертається із цією заявою про порушення кримінальної справи проти службових осіб Петрівської селищної ради Іванівського району Одеської області за ознаками злочину, передбаченого статтею 365 Кримінального кодексу України.

Об'єктивний бік справи: 8 вересня 2002 року 4-та сесія 24-го скликання Петрівської селищної ради ухвалила рішення про "виселення з селища осіб циганської національності" (пункт 1-й). 9 вересня 2002 року відбулася 5-та сесія цієї ради, яка: а) не скасувала рішення 4-ї сесії; б) ухвалила "Клопотати перед СБУ, УМВС, прокуратурою області про... виселення соціально-небезпечних осіб незалежно від національності з території Петрівської селищної ради" (пункт 1-й).

Ці рішення ради призвели 9 вересня 2002 року до масового погрому ромських осель, внаслідок якого 1 будинок був спалений повністю, 14 будинків та подвірних будов були знищені ззовні та зсередини, були знищені хатнє майно, одяг, документи тощо. 14-ти ромським родинам завдана істотна шкода, що засвідчують акти, складені комісією селищної ради 4 жовтня 2002 року, а щодо родини Б. Т. Бурлі, оселя якої була спалена, наявні тяжкі наслідки, що кваліфікуються за ч. 3 ст. 365.

Понад 50 громадян ромської національності від 3 до 70 років були змушені покинути селище Петрівку.

Незаконність та юридична безграмотність названих рішень не скасовують автоматично їх юридичної чинності, оскільки відсутнє рішення цієї ради чи суду про їхнє скасування чи припинення дії. Отже, й до сьогодні переважна більшість ромів до селища не повернулися, оскільки побоюються застосування до них заходів примусового виселення на підставі згаданих рішень.

Таким чином, обидва рішення Петрівської селищної ради та дії відповідних службових осіб кваліфікуються як умисні, як такі, що виходять за межі наданих повноважень, як такі, що заподіяли істотну шкоду та мали тяжкі наслідки як щодо прав та інтересів окремих громадян, так і щодо державних інтересів.

Принагідно повідомляємо, що неодноразові спроби нашої організації переконати селищного голову та деяких депутатів у нагальності скасування названих рішень, наші прохання виступити на сесії, наші пропозиції щодо поліпшення ситуації та виходу з кризи позитивної відповіді не зустріли.

Голова правління
Сергій Єрмошкін

АНДО СУНО КАСКЕ ПГАБІЛАС ЛЕНҐЕ КГЕРА І СНИТЬСЯ ПОГОРІЛЬЦЯМ ВЛАСНА ОСЕЛЯ

Уже не вперше газета "Романі Яг" порушує наболіле питання для ромів, які потерпіли від пожежі у першій половині січня 2002 року на вул. Пирогова. Більше року понад 80 чоловік туляться у непристосованому для життя приміщенні - колишньому невеличкому дитсадку. Розміщено потерпілих сюди з великими труднощами тимчасово. Але, як кажуть, нема нічого постійного, як тимчасове.

З січня минулого року роми у тісних кількох кімнатах живуть по кілька сімей, без усіх вигод.

Розмістили у приміщенні плиту "Перемога", яку випускав колишній "Турбогаз", а дров не завезли. У півторарічної дівчинки відмерзли кінцівки ніг. Два інваліди I групи взагалі не виходять надвір: їх змушені виносити по нужді на носилках у двір, де нашвидкуруч збиті дерев'яні туалети. Діти хворіють, не ходять у школу, бо не мають, що вдягнути і взути. Є й такі, котрі працюють прибиральниками при ШРЕП (шляхове ремонтно-експлуатаційне підприємство) або у ЖРЕР. Кілька чоловіків працюють вантажниками у міському Комунтрансі й отримують мізерну плату, за яку прогодувати багатодітну сім'ю дуже важко. Є кілька вагітних, які невдовзі принесуть на світ немовлят. У такій брудноті й розсаднику усіляких хвороб, в тому числі й туберкульозу, немовлята будуть перебувати. Хіба вони виростуть здоровими у таких умовах? Як на це дивляться наші працівники санепідемстанції. А депутати?! Коли балотувалися у міську, обласну і Верховну Ради, то багато обіцяли, а тепер і ті, що вийшли у депутати, навіть зайти не хочуть подивитися на те жахливе становище, у якому живуть роми.

Між іншим, серед того безладу у приміщенні в одній із кімнат погорільців на стіні висить портрет голови міської ради Віктора Погорєлова. Значить, чекали все-таки, що Віктор Володимирович зайде до них.

Потерпіли через пожежу роми невипадково. Ще до пожежі люди били на сполох, що вони живуть у старих аварійних приміщеннях, які були побудовані понад 30 років тому. Раніше тут були військові казарми. Далі їх віддали ромам під житло. Звичайно, протягом 30 років тут не велися ніякі ремонтні роботи, тому приміщення стало аварійним. Це підтверджувало рішення міськвиконкому ще від 28 травня 1986 року, але далі рішення ніякої роботи більше не проводилося. До цих "бараків", як їх називали самі роми, почали прибудовувати ще невеликі приміщення, бо ромські сім'ї зростали. Жили, як у "рукавичці" з тієї казки, доки рукавичка не тріснула. От і цій доволі трагічній історії настав кінець.

Люди, які жили тут без вигод, взимку мерзли, а тому робили саморобні обігрівачі. Під час неправильної експлуатації саморобного нагрівача сталося замикання й загорілася електропроводка. Полум'я швидко охопило всю оселю, й почав горіти весь будинок, точніше халабуда. Складнощі були і в тому, що пожежа сталася о другій годині ночі. Вісім сімей у кількості 87 чоловік, з них близько сорока дітей, залишилися на вулиці серед зими.

Звичайно, таку кількість людей відразу розмістити десь з усіма вигодами тяжко. Тому після довгих пропозицій і митарств погорільці опинилися у недільній ромській школі на вул. Богатирській. Обіцяла міська влада пізніше все владнати.

Влітку погорільці ще терпіли, а з настанням холодів знову почали бити тривогу. Постійно потерпілі звертаються до голови міської ради, свого депутата, у редакцію газети "Романі Яг". Організовували й пікети біля будинку міської ради.

Не можемо сказати, що це питання зовсім не порушувалося. Приймалися постанови і навіть рішення, але нічого не втілювалося в життя. Так, 30 січня 2002 року виконавчий комітет Ужгородської міської ради за рішенням №21 прийняв постанову "Про реконструкцію будівель під житло по вул. Ужанській, 84". (Наводимо копію). У ній говориться: "З метою забезпечення житлом сімей ромської національності, які постраждали внаслідок пожеж, що сталися по вул. Тельмана №18-20 та вул. Пирогова №1 (довідка СДПЧ-1), враховуючи відсутність у місті вільного державного житлового фонду, виконком міської ради вирішив:

1. Здійснити реконструкцію будівель по вул. Ужанській, 84 під житло, кошторисною вартістю 480,0 тис. грн.

2. Зобов'язати управління житлово-комунального господарства:

- визначити виконавця робіт шляхом проведення тендеру та укласти з ним договір;

- забезпечити технічний нагляд за проведенням робіт згідно з розробленою проектно-кошторисною документацією.

3. Фінансування робіт, пов'язаних з реконструкцією будівель по вул. Ужанській, 84, провести за рахунок:

- коштів, передбачених у бюджеті на капремонт житла у розмірі 80, 0 тис. грн.;

- резервного фонду (за статтею "Непередбачені видатки") - 200,0 тис. грн;

- інших джерел - 200,0 тис. грн.

4. Міськвиконкому звернутися до Кабінету Міністрів України, Міністерства по надзвичайних ситуаціях, обласної ради та облдержадміністрації про надання необхідної фінансової допомоги".

Контроль за виконанням цього рішення підписав в.о. міського голови, перший заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів Й.І.Повхан.

А 28 лютого 2002 року Ужгородська міська рада на XXXVIII сесії III скликання винесла рішення: "Про затвердження рішень виконкому" за підписом міського голови С.В.Сембера, де чорним по білому сказано: "Відповідно до пункту 10 рішення XXXVI сесії міської ради III скликання від 24.01.02. "Про бюджет міста на 2002 рік" міська рада вирішила:

Затвердити рішення виконавчого комітету Ужгородської міської ради №20 від 29.01.02. "Про виділення коштів" і № 21 від 30.01.02 "Про реконструкцію будівель під житло по вул. Ужанській, 84" (додаються)".

Здавалося б, що питання вичерпано. Однак зі зміною голови міської ради, усе змінилося. Ці рішення відкладені десь "під сукно", а під час зустрічі з Віктором Погорєловим про це рішення він говорити не став. Зсилався на брак коштів. Горять будинки, зауважив, не тільки ромів. Недавно згоріло 4 квартири українців, їм теж нема де жити. У нас усі однакові - громадяни України. Роми прибувають з інших сіл, районів і навіть областей, їх кількість весь час збільшується. І під кінець розмови сказав: "Тож будемо горді за своїх ужгородських ромів і за можливістю їх забезпечувати. Цього року обіцяю надати 2 квартири двом багатодітним ужгородським сім'ям, які потерпіли від пожежі і були прописані на вул. Пирогова. Далі виходитимемо зі своїх можливостей".

Доки готувався матеріал до друку, то 28 січня ц.р. у облдержадміністрації на четвертому поверсі у кабінеті з "майзручностями" одного з чиновників у робочий час виникла пожежа буцімто через замикання в електропроводці. Пожежу загасили пожежники. Тоді що нарікати на ромів з їхнім становищем. І це не дивно. Пожежа не вибирає і не ділить на ранги - вона виникає там, де для неї створені усі умови.

Гадаємо, що для ремонту кабінету чиновника швидко знайдуться кошти (уже навіть не помітно, де була пожежа), а от для ромів, крім рішень і обіцянок, далі справа не просувається. Виходить з усього, що головне - не пожежа, а де горить.

Адже і доля, і щастя у кожного своє. І шлях - теж. І шлях той такий нерівний: сьогодні - вгору, завтра - вниз, а то - кудись убік. І не знаєш, коли тебе сніжок замете або сонечко припече. А ще зненацька "червоний півень" склює усе, що ти придбав за своє життя. Ото лихо!

Хотілося б, аби усі шляхи-доріжки у житті були не такими важкими, крутими й болючими для ромів-погорільців, як досі.

Сподівалися роми, що, може, врешті-решт, ці круті й тяжкі доріжки для них вирішаться на черговій сесії.

І що ж роми отримали?!

31 січня, відбулася довгоочікувана для ромів-погорільців XIV сесія IV скликання Ужгородської міської ради, на якій депутати розглянули 22 питання порядку денного. Серед усіх питань, яке з нетерпінням чекали погорільці з вул. Пирогова №1, було і питання про виділення коштів для будівництва житла для ромів, які потерпіли від пожежі.

А за годину до сесії перед будинком міської ради жителі Доманинців з гаслами у руках зібралися на мітинг, на якому вимагали вирішити проблему водопостачання й виділити з бюджету 2003 року необхідну суму грошей на проведення водопроводу у їхньому мікрорайоні.

Роми ж, оббивши усі чиновницькі пороги міської ради, законослухняно чекали обіцянок міських чиновників і депутатів, сподіваючись, що про них не забудуть на сесії і виділять з міського бюджету потрібні кошти на будівництво будинку для ромів, що потерпіли від пожежі.

- Ми втратили віру у краще майбутнє і поліпшення нашого становища. Нам тільки сниться власна оселя. Чи буде цьому колись кінець? - заявляли роми під час зустрічі працівників редакції газети "Романі Яг" з погорільцями.

Їх, звичайно, згадали, але й не дуже обрадували. Адже і вищезгадуваних 400 тис. грн., які десь заблукали, за твердженням фахівців, недостатньо для будівництва окремого житла. Тоді 200 тис. грн., які передбачені у бюджеті на 2003 рік для будівництва будинку ужгородським ромам, що потерпіли від пожежі, навряд чи вирішать їхню проблему. Але, як кажуть, бюджет гумовий - він інколи розтягується. А світ не без добрих людей! А головне: хороший початок - половина діла.

Волика Опаленик,
наш кор.,
Ернест Бучко,
юрист

Роми Албанії і Балкан почують програми Християнського радіо рідною мовою

Тирана, Албанія. Всього двадцять років тому Албанія, де при владі перебували комуністи, була однією з найзакритіших балканських країн. Релігія тут була під найсуворішою забороною. Однак у 1990 році, коли впав комуністичний режим, християнство в країні поступово стало відроджуватися. Населення одержало можливість слухати програми Християнського радіо, робота якого ведеться з Монте-Карло.

За словами представника релігійної місії "Слова надії" Чі Де Янга, за останні 10 років у Албанії значно збільшилася кількість церков. "Завдяки досягнутій релігійній волі в нашої місії з'явилася надія підписати формальні угоди з двома представництвами Християнського радіо, які тепер будуть свої програми вести п'ять днів на тиждень," - сказав Де Янг. Це дозволить транслювати радіопрограми в Тирані й у Кірці.

"Радіо "Еммануель" у Кірці буде здійснювати свою роботу і для ромського населення. Програми місій "Слова надії" і "Трансрадіо" почують мільйони ромів, котрі проживають на Балканах і в Східній Європі", - повідомив представник місії "Слово надії".

Переклад: Інга Пальнова (Agnuz).

Редакція газети "Романі Яг" висловлює щире співчуття своєму власному кореспонденту в Кіровоградській області **Савицькому Леоніду Миколайовичу** з приводу смерті **брата**.

"Ман інкрел ай подлікерел е патямос"
"Мене тримає і підтримує віра"

Добрі відгуки серед вірників про старшого пастора ромської християнської Церкви Живого Бога Михайла Михайловича Балка. Редакція попросила його відповісти на ряд запитань. Окремі з них ставили самі читачі.

– Михайле Михайловичу! Нашим читачам, а серед них чимало вірників, цікаво б дізнатися, що привело вас до служіння людям?

- Народився я у селі В.Лучки на Мукачівщині. Батьки були віруючими людьми. В пошані у родині був труд, виховувалися ми в основному мамою, бо батько працював і заробляв на сім'ю. Я був найстаршим. Окрім мене, ще було 8 братів і сестер. З дитинства ходив до церкви. У старших класах школи мав неприємності через, як кажуть, жовтеняцьку зірочку, піонерський галстук. Дуже любив у школі біологію, очевидно далося взнаки, що двоюрідний брат був науковцем, біологом, доцентом Ужгородського державного університету. Подобалася мені також історія і географія. Двоюрідний брат говорив, що я зовсім не маю шансів вступити після закінчення 10 класу у вуз, бо не був комсомольцем. Отже, подався у мукачівське профтехучилище, його відмінно закінчив, здобувши спеціальність маляра-штукатура.

В училищі хотів бути як усі, але відчув, що не можу таким бути, бо на душі не було спокою. Перед армією я вирішив серйозно служити Богу і прийняв водне Хрещення.

– І куди вас далі доля повела після училища?

- Призвала на військову службу. Служив у м.Владимирі, у внутрішніх військах, тобто охороняли засуджених у тюрмах. Тут у мене дуже швидко виникли неприємності, бо не прийняв присягу. Я був переконаний, що коли дав обіцянку Богу, то не буду приймати ніякої клятви. Служити я не відмовлявся

Якось приїхав у військову частину генерал, хтось з моїх командирів йому розказав про мене. Генерал запросив мене на особисту розмову. Вона закінчилася порушенням на мене кримінальної справи.

– І ви це витримали?

- Так, я вірив Богові, і хоч було нелегко, але я не змінив слово. Через тиждень після бесіди з генералом, зібрали взвод, вишикували в залі. Я мав там прийняти присягу. Після відмови посадили у штрафний ізолятор на 15 діб. Дізнався вже тут, від офіцера, який приїхав із Закарпаття, що мама народила братика Ярослава, якого я не бачив, і офіцер сказав, якщо я не відмовлюся від своєї думки про Бога, то скоро і не побачу..

Мені пропонували відмовитися від Бога, прийняти присягу. Але я ні від чого не відмовлявся, казали, що посадять у тюрму, а там буду сидіти з такими людьми, які здатні на все, навіть можуть вбити, але я сказав, якщо і помру, та не відмовлюся від Бога..

– Михайле Михайловичу! Ми розуміємо, що вам важко згадувати, але раз уже зайшла мова про суд, то хотіли б почути, чим закінчилася ваша справа?

- Отримав чотири роки. Уже під вартою знову мене просили відмовитися від віри. Почувши моє тверде "ні" - відправили в тюрму, потім у зону, яка знаходилася у селищі Морки Марійської автономної республіки. Можна багато розказувати про холодний грудень, коли я мав на собі лише тілогрійку і кирзаки. У зоні було 5 тисяч в'язнів. Братва там була різна. Багато молився, коли їхав етапом. Пахани навідувалися до мене, теж випитували. А взагалі про тюремне життя не дуже хочеться говорити. У Горьківській тюрмі один зек сказав мені: "Не переживай, я сидів чимало років і бачив одного віруючого. З ним нічого не трапилося. Пахани все про тебе знають і ніхто тебе пальцем не зачепить". Так і було насправді.

Мав маленьке Євангеліє, яке було завжди зі мною ще з дому.

– А чи не зустрічав земляків із Закарпаття?

- У зоні відсидів півтора року. Це були нелегкі літа на чужині, далеко від друзів, але і там багато навчився розуміти людей. Були в мене і друзі. Найближче був закарпатець з Тячівщини. А ще був хлопець з Львівщини, він працював у міліції і вчинив аварію. Отримав 11 років. Хлопці говорили мені, що можу піти "на хімію", якщо напишу заяву. Я відмовився. Пахани написали самі, і мене відправили "на хімію" в м.Казань. Там був завод будівельних конструкцій, жив у гуртожитку і там працював.

– А в Казані не пробували підтримувати зв'язки з віруючими?

- А я їх знайшов. Там була ціла група. Старший чоловік, жінки, дівчата. Одна сім'я вірників була з Луцька. Група зросла за час мого перебування там, і я їздив служити у Зеленогорськ Марійської автономної республіки. Та виявилось, що хтось доніс на мене. Викликав майор, лякав новим строком і зоною. Та якось так вийшло, що і тут мені сам Господь допоміг. Майор розказав мені про свого сина футболіста, якого у 21 рік убили в Москві. Дуже розчулився, навіть забув чого мене викликав. Згодом ми подружилися, і всі проблеми у мене зникли.

– А як, Михайле Михайловичу, склалося ваше життя після повернення додому?

- Спочатку працював з батьком у виробничій шкільній майстерні у школі. Продовжував служити Богу, згодом пішов працювати на завод.

– А як із вірою?

- Організовував молодіжні групи у області, збиралися на моління раз на місяць. Пам'ятаю, як 200 вірників молилися, щоб змінилася комуністична система, яка відкидає Бога як творця, який все створив і всім керує. І ми вірили і молились, що тільки з Богом буде краще майбутнє.

– А коли одружилися, то чи розуміла вас ваша обраниця?

- Так вона мене розуміла і багато підтримувала. У 1984 році Бог сказав пророчі слова через інших людей: "Підеш у місця, куди раніше не ходив. Будеш обробляти цілину, будуть нові люди, посієш і будеш збирати плоди". Я лише згодом зрозумів зміст цих слів. Дружина з села Ключарки, а одружився 11 травня 1986 року.

З ромами мене поєднала віра

– Михайле Михайловичу, а що чи хто привів вас до ромів?

- Я думав, що не буду одружуватися, і все своє життя присвячу Богові. Та не так склалося. А задумовуючись над тим, що мене привело до ромів, то й сам не можу сказати - що? У моєму рідному селі був ромський табір, але ніколи туди не заходив. Чогось ніби боявся. А перший раз, коли проходила служба на Трудовій вулиці в Мукачеві в таборі, на службі були роми і українці. Побачив, що вони уважно слухають та сприймають, моляться. Мене, на той час молодого християнина, це приємно здивувало. Молилися по домівках, бо не мали свого приміщення.

– А як влада ставилася до вірників і до вас?

- Кілька разів викликали у Мукачево у міліцію, де вели різні бесіди, а також забороняли приходити в табір та проповідувати, але ми все одно приходили.

– А як стали пастором?

- Я працював на заводі "Мукачівприлад", а Сергій Балюк працював у с.Яноші ветеринаром. Він уже був відомим пресвітером. Згодом, коли кількість вірників церкви зросла, почав працювати його помічником. Сергій проводив служби у неділю, а я серед тижня проводив вивчення Біблії. Роми приходили на служіння з радістю і вивчали разом слово Боже. Деякі перший раз читали та слухали Євангеліє і з задоволенням вивчали вислови і вірші напам'ять, а потім розказували іншим своїм друзям та родичам. З 1984 по 1994 роки ми проводили Богослужіння разом з українцями і ромами. Але бачили деякі труднощі з мовою та культурою, сприйняттям, тому вирішили проводити окремо служіння з ромами. Тож 1994 року став пастором ромської церкви в таборі, де ми побудували дім молитви в місті Мукачево, а Сергій - пастором української.

– Які села знаходяться під вашою опікою, де проживають роми?

- Таких є 22: Чомонин, Баркасово, Гать, Яноші, Кішбийгань, Середнє і т.д., міста Ужгород, Свалява У Іршавському районі церква працює в с.Собатин, в яку приходять і роми з сусіднього села Брід.

– Михайле Михайловичу, якось довелося чути про ваші пасторські справи серед ромів Міжгір'я. Розкажіть, будь ласка, про зв'язки вашої церкви з греко-католицькою і православною.

- В Міжгір'ї є група ромів, підтримуємо дружні зв'язки, за можливістю відвідуємо їх. З греко-католиками і православними у нас немає ворожнечі. Ставимось з повагою до кожної людини.

– За час своєї пасторської роботи ви багато чого пережили, перебачили. Чи можете сказати, як впливає віра на ромів?

- Я бачу великі зміни в житті людей. Раніше багато хто курив і до чарки прикладався та в сім'ях не все було гаразд. Але тепер є великі зміни у ставленні жінки до чоловіка та навпаки, а згодом і у ставленні до дітей, бо діти вчаться прикладом. Віруючий ром толерантний до інших людей, вчить добру своїх дітей, сусідів.

– А яку роботу проводите серед людей, молоді?

- Ромські діти дуже гарячі. Ми вчимо їх лагідній поведінці: не кричати, не лаятись. Діти мусять бачити позитивний приклад. У нас працюють і недільні школи, початкова з трьох до шести років, молодша з шести до дванадцяти, з дванадцяти до шістнадцяти - молодежна. Маємо в Мукачеві недільну школу, яку відвідують 80 дітей, одночасно вони там і харчуються.

– А хто допомагає вам, мається на увазі матеріально?

- У всіх потребах надіємось на Бога, робимо, що є в наших силах, але якщо хто має в серці підтримати цю роботу, особливо з дітьми, ми з вдячністю приймаємо.

І ще інші питання були порушені під час бесіди. Мовилося і про хрещення, поповнення рядів вірників з числа молоді. Михайло Михайлович побажав читачам думати про Бога, який бажає добра для кожної людини і тільки тоді, коли ми приймаємо добро від Бога, можемо іншим людям словом та ділом показати краще. Батьки повинні зробити все можливе, щоб діти, які є нашим майбутнім, змогли вчитися збагачуватися і в культурному, і в інтелектуальному рівнях. Могли зростати.

Юліянна Камська
Єва Сюрет
Світлина Мирослава Горвата

Церква повинна більше надавати пасторської турботи ромам

Сан-Паулу, Бразилія. Минулого року в бразильському місті Сан-Паулу пройшла XV Національна асамблея з надання пасторської турботи ромам, котрі ведуть кочовий спосіб життя. Ця зустріч проводилася за підтримки Конференції католицьких єпископів Бразилії і глави єпископальної комісії єпископа Пауло Маретто, котрий головував на асамблеї.

З вступним словом виступив о. Майкл Блум, представник секретаріату Папської Ради з духовного піклування переселенців і подорожуючих, що займається проблемами надання пастирської турботи людям, котрі ведуть кочовий спосіб життя. На сьогодні таких у світі нараховується 15 мільйонів чоловік.

"Світ людей, котрі ведуть кочовий спосіб життя, контрастний, але водночас у них є загальні риси (етнічні корені, культура і психологія). Це у певній мірі поєднує їх. Прийняті або відкинуті суспільством вони ведуть відособлений спосіб життя, поселяються на околицях великих міст, де ніхто не займається їхніми проблемами. Роми розглядають церкву як громаду для більшості, а громада розглядає ромів як маленьку групу, що рано або пізно пристане до громади. Тому мало священиків, котрі присвячують себе наданню пастирської турботи ромам", - сказав під час свого виступу о. Блум.

За його словами, самі священики і парафіяни, котрі надають допомогу кочівникам, теж перебувають у якійсь ізоляції через те, що їм доводиться жити з ромами, аби проповідувати їм Євангеліє.

"Роми, котрі ведуть кочовий спосіб життя, зазнають впливу релігійних сект. Причина цього й у нестачі опіки з боку церкви і церковної громади", - сказав єпископ Пауло Маретто...

Євангеліє для ромів

У Білорусі відбулася міжнародна зустріч робочої групи, до якої входили роми СНД і Прибалтики. Темою зустрічі стало обговорення перекладу Священного Писання на ромську мову. Як відомо, у 2001 році вийшло перше таке видання - "Новий Завіт, Псалтир і Притчі Соломона". Перекладач видання Вальдемар Калінін із Великобританії, мовний консультант Януш Романенко. Книга вийшла в Білорусі обсягом 564 сторінки і тиражем 1200 екземплярів.

За пропозицією пастора Анатолія Юнчика, котрий працює з ромами, збільшення тиражу книги припинено до з'ясування певних деталей. Проблема полягає в тому, що переклад першого видання більш зрозумілий ромам Прибалтики, бо відповідає їхньому діалекту. А ось у ромів СНД інші діалекти. Вони й обстоюють, аби переклад був виправлений.

Наприкінці липня нинішнього року планується нова зустріч робочої групи. Після удосконалення видання почнеться його випуск на аудіокасетах. У Москву будуть запрошені двадцять читців, що і озвучать тексти Священного Писання ромською мовою.

РОМСЬКА ІСТОРІЯ В ДАТАХ

Роки Другої світової війни - один з найважчих для ромів Європи період. Чого тільки не зазнавали роми у тюрмах. Їх катували, стерилізували, морозили, вимочували у холодній воді, щоб дізнатися - скільки часу витримає людина (наприклад, аси Люфтваффе) у воді після того, як залишить літак.

На дітях випробовували дію газу "Циклон-Б", аби дізнатися, яка мінімальна доза необхідна для того, щоб умертвити людину.

Всього не перерахуєш. Шкода, що не всі знають про це, або не хочуть знати. А варто було б.

1940 р. Роберт Ріттер у своїх "теоретичних" працях "доводить", що 90 % ромів неспроможні до соціальної адаптації.

Французький уряд видає накази про відкриття таборів інтернованих для ромів-кочівників.

У Австрії будуються і починають діяти концтабори в Максглані, Слазьбургу, Лакенбаху.

У Бухенвальді над 250 ромськими дітьми, яких використовують, як піддослідних морських свинок для експериментів, випробовують дію газу "Циклон-Б" у вигляді порошку, або газових кристаликів.

1941 р. За підписами Герінга та Гімлера видається декрет про класифікацію ромів. На відміну від єврейського етносу, що визначався у 2-х поколіннях, роми за расовою і біологічною оцінкою поділялись на три групи.

Це - "Z" - "чисті", не змішані роми; "ZM" - роми, із наполовину змішаних шлюбів; "MZ" - особи, у яких лише 25 % крові - ромська.

В Німеччині ромські діти, як і єврейські, виключені з школи.

У Польщі в м.Лодзь створено єврейське і ромське гетто для 5 тис. осіб.

В Хорватії відкрито концентраційний табір в м. Язенович.

В Сербії всіх ромів і євреїв арештовано.

Всіх ромів із Поволжя вислано в Казахстан.

У вересні - масові розстріли євреїв і ромів у Бабиному Яру у Києві.

В Югославії розстріляно 2100 євреїв і ромів, як заручників.

1942 р. Початок роботи концтабору Аушвіц-Біркенау, куди висиляються переважно роми Європи.

1943 р. Роберт Ріттер "визначає", що ромів у Німеччині, за його класифікацією, проживають 23 тис. 822 особи.

Підготувала Євгенія Навроцька

Художня галерея

Розпочинаємо нову рубрику "Художня галерея", яку буде вести Микола Бессонов.

Микола Бессонов народився в 1962 р. Російський історичний живописець, котрий працює на циганську тематику понад десять років. Автор науково-популярної книги "Суди над чаклунством - ілюстрована історія" (М., 2002) і публіцистичної монографії "Цигани і преса" (М., 2000). У співавторстві з Надією Деметер і Володимиром Кутенковим написав дослідження "Історія циган - новий погляд", (Воронеж, 2000). Опублікував ряд статей про ромів в етнографічних збірниках і періодиці.

"Ромка" Аркадія Пластова

Аркадій Пластов. "Ромка". Полотно, олія, 1954 р.

Радянське мистецтво ухитрилося "не помітити" ромів. У 70-ті і 80-ті роки я намагався не пропустити в Москві жодної виставки. На тисячах полотнах кипіло життя соціалістичної країни. Сталевари і гірники перевиконували плани, колгоспники збирали рясний врожай і навіть "прошарку", тобто інтелігенції, знаходилося місце.

Ромів не було ніколи.

Треба думати, партійні ідеологи просто боялися нагадувати глядачам про народ, що не вписувався в їхні схеми. В очах більшості роми - втілення волі. Хіба могли радянські художники змалювати вільно кочуючий табір? Хіба зважилися б виставкоми допустити до публіки картину, що навіює думки про якесь інше життя? Життя без планів, без партійного начальства, із заробітками, що не вписуються в затверджені зверху схеми?

Тривалий час я вважав, що радянські художники стикалися з ромською темою, лише ілюструючи поему Пушкіна. Виявилося, це не так.

Великий оспівувач російського села Аркадій Пластов за життя став класиком. Його картини "Косовиця" і "Фашист пролетів" знайома по репродукціях кожному. Пластов зробив неможливе. Він домігся офіційного визнання, не погрішивши проти правди. Усе своє довге життя він творив у рідний Прислонисі. І крім монументальних полотен, невтомно писав натюрморти, пейзажі і портрети. На цих етюдах майстер широкими мазками запам'ятав сотні своїх односельчан. Він малював їх такими, як є. Без прикрас.

Одного разу у село зайшла поворожити російська ромка. Вона розкинула свої карти безпосередньо на землі, біля паркана. Пластов намалював її не для грошей і не для слави. Напевно, ще сам приплатив за те, щоб вона погодилася позувати. Сумніваюся, щоб його зацікавило обличчя. Табірна гостя не була красунею. Але Пластов був живописцем "від Бога". Мало хто в російському мистецтві так почував колір. Пластівська "Ромка" - це радісні колірні гами: червона кофтаина і синя спідниця у поєднанні з бронзовою засмагою шкіри. У величезній портретній галереї, що була створена в селі Прислониха, немає й іншої такої "кричущої" картини, як ця. Яскравий птах, що залетів у звичайний радянський колгосп (з його вигорілими на сонці сорочками і сірими тілогрійками) назавжди залишиться символом незалежності справжнього таланта від голосних і негласних заборон влади.

Романе чачіпе
Ромські приказки

Кон камел авреске-ро, нашавел пескеро.

Хто бажає чужого, втрачає своє.

Ме чі камам авреске-ро, те на дукгал манде о шейро.

Я не бажаю чужого, і не болить в мене голова.

Дилино кідел барвалíпен, ай о ґодявер дживел.

Дурень збирає багатство, а розумний живе.

Кон камел бут те хал, шоґа (ніґда) на авела чало.

Хто любить багато поїсти, ніколи не буде ситий.

Чгінеса чгувраса, е дукг преджала, чгінеса лавеса, е дукг ачелпе.

Поріжеш ножем, біль мине, поріжеш словом, біль залишиться.

Нане чгаворен, нане бахт.

Нема дітей, нема щастя.

Дилино пгенел, со джанел, ай ґодявер джанел, со пгенел.

Дурний говорить, що знає, а розумний знає, що говорить.

"Ромська красуня - 2003"

Катерина, 17 років, м.Чоп

Марія, 15 років, м.Чоп

Сані, 17 років, м.Чоп

На численні прохання читачів продовжуємо рубрику "Ромська красуня-2003".

Редакція газети "Романі Яґ" й надалі запрошує ромських дівчат (віком від 12 до 20 років) взяти участь у фотоконкурсі. Для участі у конкурсі слід подати своє фото. Необхідно вказати вік, місце проживання.

РОМАНІ ЯҐ
Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Шеф-редактор Аладар АДАМ
Редактор Євгенія Навроцька
Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романі Яґ"
АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail:romyag@tn.uz.ua
http://www.romaniyag.uz.ua
Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 249

ПҐЕРАСА

Зустрічаються після свят два бомжі.

- Ну як свята провів?
- Та дома просидів.
- Ти що захворів?
- Та ні... Якийсь дурень поставив трактор на кришку люка.

♣ ♦ ♥ ♠

Аракген пен дуй чоро-ре (колдуша) пала інепос (свенто).

- Но сар о інепос преґеля туке?
- Ме кгейре бешавас.
- Ту со насвайлан?
- Та на... Вересоско дило сютас о тракторо пре хіп ле люкоске.

♣ ♦ ♥ ♠

В зоопарку:

- Мамо, це мавпа?
- Ні, донечко, це ще касир.

♣ ♦ ♥ ♠

Андо зоопарко:

- Дале, кади е майма?
- На, чайорі мійрі, кодо інке о касиро.

♣ ♦ ♥ ♠

Сучасники стверджують, що після знаменитого маршу Мендельсон писав тільки траурну музику.

♣ ♦ ♥ ♠

Е мануша пгененас, со пала гірешо (знаменіто) маршо Мендельсона скіріяс фері мувлєнґері музика.

♣ ♦ ♥ ♠

РОМАНЕ ХАБЕНАТА

ПІШОТА

1 кг коломпірі, 0, 5 кг аро, 1 пурум, 1 рой лон, ціral вай бринза

Увжарді ай рандаде коломпіра гамісарас ле ареса, сювас 1 чайно рой лон ай керас хумер 3 см тгувло. Чгінґерас сако котор, андре сювас ціral вай бринза. Пала кодо кіравас (тавас) лен андо лондо паї. Кана о пішота (галушкі) гата, лас лен аврі, опрал сювас пурумако жіро. Шай пашес сювас пейкі армін.

ГАЛУШКИ З СИРОМ

1 кг картоплі, 0,5 кг муки, 1 цибуля, 1 ложка солі, сир або бринза

Почищену і потерту картоплю змішуємо з мукою, додаємо 1 чайну ложку солі і розкачуємо тісто завтовшки 3 см. Нарізуємо частинами, кожну наповнюємо сиром або бринзою. Потім варимо їх в підсоленій воді. Коли галушки готові, вибираємо, поливаємо смаженою цибулею з жиром. Подаємо їх із смаженою капустою.